

Robert Mohović*

E-mail: robert.mohovic@pfri.uniri.hr

Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Od vizije očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine do njezine realizacije na Kvarneru i u Istri

15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri i 10 godina rada i djelovanja Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre

Sažetak

Ovaj uvodni članak pregled je onoga što je sustavno učinjeno na području očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri, a prilika je to i za istaknuti doprinos *Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre* u tom procesu. Iako je jedna grupa entuzijasta započela s radom na očuvanju i revitalizaciji maritimne baštine od dvijetisućitih, simboličkim početkom sustavnog pristupa ovoj tematici smatramo okrugli stol *Očuvanje i revitalizacija pomorske (maritimne) baštine*, koji je održan na Sajmu nautike u Rijeci krajem rujna 2009. godine, jer su se upravo vizije i ideje postavljene na ovom okruglom stolu kasnije počele realizirati. Prvi značajniji iskoraci bili su organizacija manifestacije *Oživimo mrtvi kanal* (2011.), a zatim *Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE*, koji se u Rijeci održava kontinuirano od 2012. godine te sudjelovanje na *Festivalu mora i mornara* u Brestu u Francuskoj 2012. i drugdje u inozemstvu, ali i diljem hrvatske obale. Najznačajniji iskorak na ovom području ostvaren je kroz međunarodni projekt *Mala barka* (2014.), a zatim i kroz druge EU projekte (*Mala barka 2*, *Arca Adriatica*, *AdriPromTour*), vodećeg partnera Primorsko-goranske županije. Ovi projekti omogućili su realizaciju vrlo uspješnih manifestacija temeljenih na maritimnoj baštini, obnove tradicijskih barki i lošinskog logera *Nerezinac*, realizaciju interpretacijskih centara te čitavog niza aktivnosti koje su doprinijele očuvanju i revitalizaciji maritimne baštine, kao i stvaranju sinergijskih učinaka s turističkom privredom, pa je stoga značajno i kreiranje brenda TZ Kvarnera *Kvarner Maritime Heritage*. Glavni dionici realizacije ovih projekata pokrenuli su čitav niz inicijativa na području očuvanja i revitalizacije maritimne baštine i organizirali čitav niz tematskih predavanja, okruglih stolova i prigodnih izložbi.

* Redoviti profesor u trajnom izboru na Zavodu za nautičke znanosti Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, predsjednik Ekomuzeja Mošćenička Draga, predsjednik *Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre - Tradicijska jedra Kvarnera i Istre*, dopredsjednik Katedre Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga i pročelnik Sekcije za hrvatsku pomorsku baštinu Znanstvenog vijeća za pomorstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU).

Postignuti rezultati u mnogim su mjestima diljem Kvarnera i Istre povećali zainteresiranost lokalnih zajednica za realizaciju sličnih projekata i aktivnosti, pa se sa zadovoljstvom može zaključiti da se sustavni pristup području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine pokazao punim pogotkom. Sve učinjeno rezultiralo je uvrštenjem *Umijeća gradnje i plovidbe tradicijskim barkama Kvarnera i Umijeća plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale* na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Ključne riječi

15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri, Koordinacija, očuvanje i revitalizacija pomorske, ribarske i brodograđevne baštine

1. Uvod

Prošlo je 15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri i 10 godina rada i djelovanja *Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre*, pa je to prilika da se sumiraju rezultati i vidi što je učinjeno dobro, a na čemu bi na ovom području još trebalo raditi kako bi se polučili još bolji rezultati.

Na samom početku treba naglasiti da s inicijativama ove grupe entuzijasta ništa nije počelo, niti će završiti te stoga treba odati veliko priznanje svim onim povjesničarima, muzeolozima, brodomaketarima, brodograditeljima i općenito zaljubljenicima u pomorsku baštinu, koji su na području istraživanja, prezentacije i očuvanja pomorske baštine kroz povijest učinili vrlo mnogo. Imajući u vidu stanje na području očuvanja, ali i prezentacije i revitalizacije pomorske baštine na kojoj je jedna grupa entuzijasta s Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci na čelu s profesorom Dinkom Zorovićem radila od dvijetisućite godine (obnova broda *Uragan*, izrada replike jarbola brigantina, izlaganje riječkog torpeda, postavljanje pomorskih artefakata u prostor itd.), postalo je jasno da sporadični pristupi nisu dovoljni i da bez sustavnog pristupa ovom području neće biti moguće učiniti više.

Nekako istovremeno s razvijanjem te spoznaje, 2009. godine u Mošćeničkoj Drugi je organizirana 1. smotra i regata tradicijskih barki na jedra (danas *Mala barka - Štorija od mora*). Iako ovo nije prva regata tradicijskih barki na Kvarneru (prva je održana u Krku 1998. godine - *Krčka jedra*) i u Istri (prva je održana u Rovinju 2006. godine), ovaj događaj je odjeknuo i zainteresirao javnost, ali i medije, koji su o manifestaciji pisali u superlativima. Uslijedio je poziv na Sajam nautike u Rijeci, koji se održao krajem rujna 2009. godine. Osim što su na sajmu sudjelovale posade s tradicijskim barkama i organizirana je revijalna regata, s organizatorima je dogovoreno održavanje okruglog stola *Očuvanje i revitalizacija pomorske (maritimne) baštine*, na kojemu su sudjelovali govornici s područja Kvarnera i iz Istre, kako entuzijasti, tako i stručnjaci iz relevantnih institucija.

Kasnije su se na temelju vizije i prema idejama postavljenima na ovom okruglom stolu počele provoditi konkretne aktivnosti, koje su polučile pozitivne rezultate. Stoga ovaj okrugli stol smatramo simboličkim početkom sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri.

Važan doprinos očuvanju i revitalizaciji maritimne baštine dao je osnatak *Koordinacije udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre)*, koja neformalno djeluje od 2011. godine, a od 2014. godine je i službeno registrirana prema Zakonu o udrugama.

Prvi značajniji iskoraci u smislu očuvanja i revitalizacije maritimne baštine bili su organizacija manifestacije *Oživimo mrtvi kanal* 2011. godine i zatim *Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE*, koji se u Rijeci kontinuirano održava od 2012. godine. Usporedno s tim organizirano je i sudjelovanje tradicijskih barki na *Festivalu mora i mornara* u Brestu u Francuskoj 2012., a zatim i u drugim mjestima u Francuskoj te u Italiji i Sloveniji.

Vrlo brzo nakon toga (2014.) odobren je međunarodni projekt *Mala barka*, a zatim i drugi EU projekti (*Mala braka 2*, *Arca Adriatica*, *AdriPromTour*) vodećeg partnera Primorsko-goranske županije, koji su omogućili dobivanje sredstava i realizaciju konkretnih aktivnosti na području očuvanja i revitalizacije pomorske baštine. Kroz projekte je pokrenuta i intenzivna suradnja s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja u Rijeci i Pomorskim i Tehničkim fakultetom Sveučilišta u Rijeci, što je dodatno doprinijelo kvaliteti izvedbe projekata.

Ovi projekti omogućili su realizaciju vrlo uspješnih manifestacija temeljenih na maritimnoj baštini, obnove tradicijskih barki i lošinjskog logera *Nerezinac*, realizaciju interpretacijskih centara te čitavog niza aktivnosti koje su doprinijele očuvanju i revitalizaciji maritimne baštine, kao i stvaranju sinergijskih učinaka s turističkom privredom. Jedan od rezultata ovih projekata je i kreiranje brenda *Kvarner Maritime Heritage*, koji je ustanovila TZ Kvarnera.

Glavni dionici realizacije ovih projekata u međuvremenu su pokrenuli i čitav niz inicijativa te sudjelovali u realizaciji aktivnosti značajnih za područje očuvanja i revitalizacije maritimne baštine. Za cijelo to vrijeme davali su podršku i mnogobrojnim jedinicama lokalne samouprave, koje su pokretale svoje projekte na području očuvanja i revitalizacije maritimne baštine te organizirali čitav niz tematskih predavanja, okruglih stolova i prigodnih izložbi. Predstavnici „pokreta“ s Kvarnera i iz Istre, osim na svojim manifestacijama, daju podršku i sudjeluju na manifestacijama vezanim uz očuvanje pomorske baštine diljem Hrvatske, a često i u inozemstvu.

Osim rezultata koje su ostvarili dionici vezani uz navedene projekte, vrlo je značajno istaknuti da su postignuti rezultati povećali zainteresiranost lokalnih zajednica u mnogim mjestima diljem Kvarnera i Istre za realizaciju sličnih projekata i aktivnosti, pa se sa zadovoljstvom može zaključiti da se sustavni pristup području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine pokazao punim pogotkom.

Kruna svih ovih nastojanja je uvrštenje *Umijeća gradnje i plovidbe tradicijskim barkama Kvarnera i Umijeća plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale* na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

2. Zaključci okruglog stola „Očuvanje i revitalizacija pomorske (maritimne) baštine“

Zbog važnosti rezultata okruglog stola *Očuvanje i revitalizacija pomorske (maritimne) baštine*, koji je održan u rujnu 2009. godine na Sajmu nautike u Rijeci, a na kojemu su kao panelisti sudjelovali Robert Mohović, Tea Perinčić, Ferdinando Zorović, Dario Vasilčić, Silvano Raffaelli i Ricardo Bosazzi, ali su se raspravi pridružili i drugi entuzijasti, stručnjaci i predstavnici institucija te značaja zaključaka ovog okruglog stola za kasnije realizacije konkretnih aktivnosti u području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine, važno je istaknuti zaključke ovog skupa.

Slika 1. Okrugli stol „Očuvanje i revitalizacija pomorske (maritimne) baštine“ u rujnu 2009. godine na Sajmu nautike u Rijeci

Nakon iscrpne rasprave, svi su se složili da bez sustavnog pristupa neće biti moguće polučiti željene rezultate, jer sporadični pristupi nisu ni izdaleka dovoljni. Vođeni tom mišlju, na ovom okruglom stolu postavljena je vizija i predložene su ideje te je zaključeno sljedeće:

Hrvatska jadranska kultura i njena afirmacija nezamislive su bez valorizacije i revitalizacije baštine vezane uz more. Sporadični pristupi nisu ni izdaleka dovoljni. Sustavni pristup, uz dugoročno planiranje sredstava bez kojih ovi projekti nisu mogući, može polučiti željene efekte.

Stoga je potrebno provoditi sustavne aktivnosti kako bi se stvorili sinergijski učinci, i to:

- raditi na očuvanju postojećih brodova i brodica, njihovoj obnovi te izgradnji replika povijesnih plovila,

- osmišljavati događanja koja su vezana za valorizaciju maritimne baštine,
- kontinuirano istraživati, prezentirati i educirati,
- osmisлити načine prezentacije, popularizacije i isticanja značenja ideje očuvanja i revitalizacije maritimne baštine kao dijela hrvatskog identiteta.

Zbog činjenice da su tradicijske brodice u velikoj opasnosti od potpunog iščezavanja, jedan od najvažnijih ciljeva bio je:

- očuvanje postojećih brodica koje još uvijek imaju autohtonu vrijednost (obnova) te izgradnja replika povijesnih plovila,
- razvijati ove projekte u okviru pomorskih muzeja/zbirki i drugih ustanova i udruga koje se bave očuvanjem maritimne baštine,
- iznalaziti načine stimuliranja pojedinaca odnosno vlasnika takvih plovila za njihovo čuvanje i obnavljanje.

U tom smislu potrebno je pokrenuti čitav niz inicijativa:

- osiguravanje prostora (vezova) u lukama za tradicijska plovila,
- oslobađanje od pristojbi za vez (ili umanjivanje),
- pružanje stručne pomoći u rekonstrukciji i obnovi,
- osiguravanje sredstava za financijsku pomoć u obnovi i opremanju plovila (nepovratna sredstva, mogućnost namjenskog kreditiranja i sl.).

Veliki iskorak bila bi realizacija inicijative da se tradicijska plovila proglase kulturnom baštinom Republike Hrvatske.

Potrebno je pokretati projekte kao što su:

- smotre i regate povijesnih brodica (kasnije i brodova), organizacija festivala temeljenih na maritimnoj baštini,
- predstavljati materijalnu i nematerijalnu baštinu kroz predavanja, izložbe, demonstracije i radionice tradicijskih vještina i sl.,
- uključiti ovakve manifestacije u turističku ponudu kao dio kulturnog turizma i brendiranja destinacije,
- ove manifestacije povezivati s drugim kulturno-umjetničkim programima (glazbenim, likovnim, dramskim i sl.).

Kako je već navedeno, prema ovoj viziji i idejama kasnije su se provodile konkretne aktivnosti koje su polučile pozitivne rezultate te dovele do toga gdje se na Kvarneru i u Istri na području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine nalazimo danas.

3. Pregled ostvarenog u posljednjih 15 godina

Na krilima entuzijazma i zaključaka s okruglog stola iz 2009. godine, započelo se sa sustavnim aktivnostima na području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine na Kvarneru i u Istri, pa su pokrenute mnogobrojne regate tradicijskih barki na jedra i organizirani festivali temeljeni na maritimnoj baštini, organiziran čitav niz predavanja, okruglih stolova, izložbi, radionica tradicijskih pomorskih, ribarskih i brodograđevnih vještina, odobreni su i realizirani brojni

međunarodni i drugi projekti na području očuvanja i revitalizacije pomorske, ribarske i brodograđevne baštine te su pokrenute razne inicijative i mnoge druge značajne aktivnosti koje su doprinijele vidljivosti, ali i realizaciji konkretnih sadržaja. U nastavku ovog rada kratko će se prikazati najvažnija ostvarenja.

3.1. Regate tradicijskih barki na jedra i manifestacije temeljene na maritimnoj baštini

Prva regata tradicijskih barki na Kvarneru, *Krčka jedra*, održana je u Krku u kolovozu 1998. godine (regata je obnovljena, jer je prva regata u Krku održana 1925. godine i kasnije se održavala s prekidima), a u Istri *Rovinjska regata tradicijskih barki s oglavnim i latinskim jedrom* (*Regata rovine di barche tradizionali con vela al terzo e latina*) u Rovinju u lipnju 2006. godine, nakon čega je organizirana *Smotra i regata tradicijskih barki na jedra* (danas *Mala barka - Štorija od mora*) u Mošćeničkoj Dragi u srpnju 2009. godine.

Nakon 2009. godine počele su se organizirati mnogobrojne smotre i regate tradicijskih barki (danas ih na Kvarneru i u Istri imamo petnaestak godišnje), a neke su od njih prerasle u prave manifestacije temeljene na pomorskoj baštini, na kojima se organiziraju radionice i demonstracije tradicijskih pomorskih zanata i vještina, predavanja, izložbe, veslanja i jedrenja za djecu, roditelje i posjetitelje i slični sadržaji. Iako su regate, koje su po vokaciji takmičarske, polučile i neke negativne efekte u smislu opremanja barki koje nisu autentično opremljene, a sve da bi se postigli što bolji rezultati, činjenica je da su podigle vidljivost manifestacija i samih tradicijskih barki te dodatno motivirale mnoge za njihovo očuvanje i obnavljanje.

Regata tradicijskih barki na jedra *Nino Gasparinic* u Lovranu pokrenuta je 2010. godine; *Nerezinska regata tradicijskih barki na jedra* Nerezine imala je dugu tradiciju s prekidima (prva je organizirana 1920. godine), ali je ponovo pokrenuta 2011. godine; Koordinacija (tada neformalna) je u suradnji s Udrugom *ProTorpedo* bila suorganizator manifestacije *Oživimo mrtvi kanal* 2011. godine, koja je bila preteča *Kvarnerskog festivala mora i pomorske tradicije - FIUMARE*, koji se u Rijeci kontinuirano održava od 2012. godine i koji je postao jedna od najvećih manifestacija ove vrste u Republici Hrvatskoj; *Fažanska regata tradicijskih barki* pokrenuta je u Fažani 2012. godine, u Rabu su 2012. godine pokrenuti *Dani jedrenja na Rabu* s regatom krstaša i tradicionalnih brodica, što je kasnije zamrlo, da bi se 2021. godine pokrenula *Regata tradicijskih barki na vesla i jedra*; u Iki je 2014. godine pokrenuta *Smotra tradicijskih barki Ive Sipa*, a održane su smotre barki i u okviru manifestacija *Vino i vruja* i *300 let škvera va Ike*; *Martinska regata tradicijskih barki* u Martinšćici na otoku Cresu pokrenuta je 2014. godine; *Regata drvenih barak* pokrenuta je u Selcu 2015. godine; u Crikvenici je u sklopu tradicijske manifestacije *Ribarski tjedan*, koja traje više od 50 godina, pokrenuta i regata tradicijskih barki na jedra 2017. godine; u Malinskoj je 2018. godine pokrenuta regata koja je prerasla u festival s regatom tradicijskih barki na jedra *Homo na jidra - Memorijal Nikola Jurić*; u Cresu je 2019. godine

pokrenut festival Dani creske pomorske i ribarske baštine *Creski kaić*; u Malinskoj i Glavotoku je 2024. godine tradicionalna manifestacija *Porcijunkula* proširena i na *Smotru i blagoslov tradicijskih barki*. Regata plovila tradicionalne gradnje održava se i u sklopu velike jedriličarske regate *Fijumanka* u Rijeci, a u sklopu *RetroRibarske* u Medveji održava se i smotra tradicijskih barki. U međuvremenu su pokrenute i regate tradicijskih barki na jedra u Ičićima (Regata barkajola *Melkior Paragvaj*) i *Burtižanje - revijalna regata tradicijskih barki* u Puntarskoj dragi u Puntu na otoku Krku, ali one nisu zaživjele na dulje vrijeme. Ove godine namjerava se pokrenuti manifestacija *Tradicijska jedra pod Arenom* u Puli.

Slika 2. Regata tradicijskih barki na jedra u riječkoj luci - Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE

3.2. Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije FIUMARE

Koordinacija (tada neformalna) je u suradnji s Udrugom *ProTorpedo* bila suorganizator manifestacije *Oživimo mrtvi kanal* 2011. godine, preteče *Kvarnerskog festivala mora i pomorske tradicije - FIUMARE*, koji se u Rijeci kontinuirano održava od 2012. godine.

Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE kreira događanja zasnovana na maritimnoj baštini te privlači turiste na višednevni boravak u Rijeku i na Kvarner. Promovira Rijeku i Kvarner kroz prezentaciju i valorizaciju baštinskih potencijala na području pomorstva, ribarstva i tradicijske brodogradnje organizacijom

čitavog niza atraktivnih događanja, ali i prezentacije kvarnerskih destinacija s njihovim specifičnim eko-etno proizvodima. Važan cilj je i edukacija svih dionika destinacije o povijesno-kulturnom naslijeđu Rijeke i Kvarnera te edukacija na području maritimne baštine najmlađih sugrađana. Osim cilja očuvanja i revitalizacije maritimne baštine, cilj je i jačanje potencijala kulturnog turizma u Rijeci/na Kvarneru. *Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE* nositelj je turističkog brenda TZ Kvarnera *Kvarner Maritime Heritage*.

Festival FIUMARE obuhvaća tridesetak različitih programa koji se izvode na dvadesetak lokacija te se iz godine u godinu potvrđuje kao prepoznatljiva pomorska manifestacija s kulturnom, edukativnom i turističkom vrijednošću.

FIUMARE obuhvaća programe kao što su: izložba tradicijskih barki na Korzu i u Mrtvom kanalu, radionice tradicijskih zanata i pomorskih vještina, znanstveno-popularna predavanja, prigodne izložbe (u ribarnici, u muzejima, na Korzu), dani otvorenih paluba na brodovima u riječkoj luci, bal jedara i svjetala, regate tradicijskih barki na jedra, jedrenje za djecu i roditelje na tradicijskim barkama, ribolovni kupovi, likovne kolonije, stručna vodstva kroz maritimnu baštinu Rijeke, dani otvorenih vrata Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Pomorske škole Bakar, dani otvorenih vrata Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja, Muzeja Grada Rijeke i Prirodoslovnog muzeja u Rijeci te eko-etno sajam autohtonih proizvoda, cjelovečernji program Astronomskog centra Rijeka, izložba fundusa knjiga pomorske tematike u antikvarijatima, uprizorenje povijesnih događaja (npr. *Karolina Riječka spašava Rijeku*) i nastup članova čitateljskog kluba *Mali knjigoljupci* iz Gradske knjižnice Rijeka.

Slika 3. Kvarnerski festival mora i pomorske tradicije - FIUMARE na riječkom Korzu

Kroz program ove manifestacije, osim prikaza materijalne maritimne baštine odvijaju se i programi koji značajno doprinose očuvanju i revitalizaciji nematerijalne baštine, što je u suvremenom muzeološkom pristupu vrlo značajno i neizostavno. Veliki značaj *Kvarnerskog festivala mora i pomorske tradicije - FIUMARE* očituje se i u povezivanju Rijeke kao prirodnog i povijesnog središta Kvarnera s ostalim destinacijama, čime se dodatno valoriziraju svi baštinski potencijali regije. Iskorak *Kvarnerskog festivala mora* očituje se i u objedinjavanju cijelog niza manifestacija na raznim lokacijama Kvarnera pod zajedničkim nazivnikom *Smotre i regate tradicijskih barki na jedra* u Rijeci, Lovranu, Iki, Mošćeničkoj Dragi, Krku, Malinskoj, Cresu, Martinšćici, Crikvenici, Selcu i Nerezinama. Najveća manifestacija, središnji događaj, je *FIUMARE* u Rijeci. Ovime *Kvarnerski festival mora* širi svoju misiju na cijeli prostor Primorsko-goranske županije, traje od proljeća do jeseni, i pruža priliku brojnim posjetiteljima i turistima da sudjeluju na jednoj ili više manifestacija. *FIUMARE* u Rijeci traje osam dana i objedinjava sve elemente bogate pomorske povijesti središta Primorsko-goranske županije.

Nositelj organizacije *Kvarnerskog festivala mora i pomorske tradicije - FIUMARE* je *Koordinacija udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre)*, a suorganizatori su Grad Rijeka, Primorsko-goranska županija, TZ Grada Rijeke, TZ Kvarnera i Lučka uprava Rijeke.

Vrijednost ovog festivala je i u povezivanju čitavog niza ustanova, udruga, tvrtki i pojedinaca, pa u realizaciji programa i aktivnosti festivala sudjeluje veliki broj subjekata: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Udruga *Pro Torpedo*, ŠRD Luben, MO Luka, Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Pomorska škola Bakar i školski brod *Vila Velebita dva*, Tehnička škola Rijeka, Muzej grada Rijeke, Prirodoslovni muzej u Rijeci, Udruga kapetana Sjevernog Jadrana, hotel *Marina*, Centar za industrijsku baštinu Sveučilišta u Rijeci, Klub Sušačana, Fotosavez PGŽ, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Gradska knjižnica Rijeka, Rijeka sport d.o.o., Astronomski centar Rijeka, Akademsko - astronomsko društvo Rijeka, antikvarijati *Mali neboder* i *Ex libris*, Ekomuzej Mošćenička Draga i članice koordinacije *Tradicijska jedra Kvarnera i Istre*: Udruga *Kuća o batani - Casa della batana* Rovinj/Rovigno, JK *Brioni* Fažana, Ekomuzej Mošćenička Draga (Interpretacijski centar ribarske i pomorske baštine *Kuća od mora*) i Katedra Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga - Sekcija za tradicijske barke *Draške barki* Mošćenička Draga, Udruga *Naš Lovran - Lovrana nostra*, sekcija *Lovranska lantina* Lovran, JK *Plav* Krk i ŠD *Škarpina* Nerezine.

3.3. Sudjelovanje na festivalima, regatama tradicijskih barki na jedra i sajmovima u zemlji i inozemstvu

Povrh organizacije i sudjelovanja na festivalima i regatama tradicijskih barki na jedra na Kvarneru i u Istri, pomorska baština i vještine predstavljaju se istovremeno na mnogobrojnim festivalima, regatama i sajmovima diljem Hrvatske, ali i u inozemstvu.

Na inicijativu Koordinacije, uz nositelja organizacije Primorsko-goransku županiju te turističke zajednice, gradove i općine, 2012. godine realiziran je projekt sudjelovanja tradicijskih barki na *Festivalu mora i mornara* u Brestu u Francuskoj. Nastup u Brestu bio je vrlo zapažen te je polučio velik interes javnosti i medija u zemlji i u Francuskoj. Ovaj projekt bio je važan za pravu vidljivost „pokreta“ za očuvanje i revitalizaciju pomorske baštine.

Slika 4. Predstavnici Kvarnera na Festivalu mora i mornara u Brestu 2012.

Predstavnici „pokreta“ s Kvarnera i iz Istre, osim sudjelovanja na manifestacijama koje organiziraju, daju podršku i sudjeluju na manifestacijama vezanim uz očuvanje pomorske baštine *Latinsko idro* u Murteru, *Regata za dušu i tilo* u Betini, *Dani u Vali* u Starom Gradu na Hvaru, *Hvar - metropola mora* u gradu Hvaru, *Rota Palagruzona* u Komizi i *Zadarska koka* u Zadru. Hrvatsku pomorsku baštinu prezentiraju i u inozemstvu na festivalima mora u Brestu, Morbihanu i Setteu u Francuskoj te na regatama tradicijskih barki u Veneciji (*Regatta Storica* i *Vela al terzo - Coppa dell Presidente*), Piranu i Izoli. Od ostalih aktivnosti valja spomenuti i višekratne nastupe na sajmovima nautike u Rijeci i u Zagrebu.

Na navedenim manifestacijama hrvatska pomorska baština prezentira se kroz organizaciju tematskih predavanja, okruglih stolova i prigodnih izložbi pomorske tematike, radionica tradicijskih pomorskih, ribarskih i brodograđevnih vještina te kulturno-umjetničkih i gastro programa.

3.4. Sudjelovanje u pripremi i realizaciji međunarodnih projekata

Veliki iskorak u realizaciji planiranog bili su međunarodni projekti, koji su omogućili dobivanje sredstava i realizaciju konkretnih aktivnosti. Ovdje posebno treba spomenuti projekte *Mala barka* i *Mala barka 2*, jer je po realizaciji tih projekata *MALA BARKA* na neki način postala sinonim za očuvanje i revitalizaciju tradicijske pomorske baštine, posebno na Kvarneru i u Istri. Nakon tih projekata slijede projekti *Arca Adriatica* i *AdriPromTour*. Vodeći partner u svim ovim projektima bila je Primorsko-goranska županija, a jedan od partnera i TZ Kvarnera, kao i Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, s kojima je ostvarena izvrsna suradnja. Ovi projekti omogućili su nam realizaciju konkretnih aktivnosti, dali dodatnu vidljivost te potakli i ostale na prijavu sličnih projekata. Tako je, osim navedenih projekata, veliki broj primorskih jedinica lokalne samouprave realizirao projekte vezane uz pomorsku baštinu na svom području kroz sredstva LAGUR-ova ili drugih fondova.

Kroz projekte su povučena značajna sredstva iz kojih su realizirani interpretacijski centri maritimne baštine, obnovljene barke i obnovljen lošinjski loger *Nerezinac*, održan veliki broj manifestacija temeljen na pomorskoj baštini i sl. Realizacija projekata ostvarila je i sinergijske učinke s turističkom privredom, jer su pored navedenog postavljene markacije baštinskih točaka s interpretacijskim tabelama, modelirano je 10 zajedničkih turističkih prekograničnih itinerara, koji će se dalje razvijati i prilagođavati potrebama i željama korisnika, izrađene su slikovnice, brošure, razglednice, letci i mobilna aplikacija. Kroz projekte su uspostavljene i baze pomorske baštine i virtualni muzeji (<http://www.malabarka.eu/hr/naslovnica/> i <https://arcaadriatica.eu/>). Zajedničkim radom na ovim projektima TZ Kvarnera ustanovila je brend *Kvarner Maritime Heritage*.

3.4.1. Mala barka

Projektom *MALA BARKA - Turistička valorizacija pomorske, ribarske i brodograditeljske baštine sjevernog Jadrana kroz stvaranje novih turističkih proizvoda* željela se ostvariti turistička valorizacija pomorske, ribarske i brodograditeljske baštine sjevernog Jadrana stvaranjem novih turističkih proizvoda. Projekt je trajao od 1. veljače 2015. do 29. travnja 2016. godine, a partneri na projektu bili su Primorsko-goranska županija (vodeći partner), Turistička zajednica Kvarnera, Općina Izola i Turistička zajednica Izola. Budžet projekta bio je 678.016,66 eura, a od toga su

576.314,15 eura bespovratna sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Operativni program Slovenija - Hrvatska 2007. - 2013.).

Projektni ciljevi bili su: razviti i promovirati prepoznatljiv turistički proizvod temeljen na pomorskoj, ribarskoj i brodograditeljskoj baštini, osigurati jasnu prepoznatljivost turističkog proizvoda (brendirati proizvod), razviti mrežu stručnjaka u pograničnom području (destinacijski menadžment i centar izvrsnosti), razviti zajednički centar izvrsnosti i osigurati njegovu održivost te omogućiti širenje modela na ostala prekogranična mjesta, nadograditi i oplemeniti postojeće turističke manifestacije, osigurati trajnu zaštitu kulturne i povijesne materijalne i nematerijalne pomorske, ribarske i brodograditeljske baštine opremanjem interpretacijskih centara, promovirati materijalnu i nematerijalnu baštinu pograničnog područja o pomorstvu, ribarstvu i brodogradnji (plovila, tradicionalni zanati, običaji, tradicionalna jela i pića itd.) te jačati ljudske resurse za razvoj novoga turističkog proizvoda temeljenog na pomorskoj, ribarskoj i brodograditeljskoj baštini.

Ostvareni rezultati projekta bile su provedene zabavno-edukativne manifestacije u Rijeci, Mošćeničkoj Dragi i Izoli, uređeni muzejski prostori (interpretacijski centri) na temu tradicijskog pomorstva, ribarstva i brodogradnje u Mošćeničkoj Dragi (interpretacijski centar ribarske i pomorske baštine *Kuća od mora* Ekomuzeja Mošćenička Draga) i Izoli i osmišljen novi turistički proizvod MALA BARKA. Kroz projekt su promovirane znamenitosti pograničnog područja putem monografije, brošura, televizijskih spotova i sudjelovanja na sajmovima.

3.4.2. Mala barka 2

Projektom *MALA BARKA 2 - Očuvanje pomorske baštine sjevernog Jadrana* željeli su se ostvariti očuvanje, zaštita, razvoj i promicanje pomorske baštine sjevernog Jadrana kroz turističku valorizaciju na načelima održivog turizma. Projekt je trajao od 1. listopada 2016. do 31. ožujka 2019. godine, a partneri na projektu bili su Primorsko-goranska županija (vodeći partner), Turistička zajednica Kvarnera, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Udruga i Ekomuzej *Kuća o batani* Rovinj - Associazione Ecomuseo *Casa della batana* Rovigno, Občina Izola - Comune di Isola, Turistično združenje Izola - Ente per il turismo Isola, Občina Piran - Comune di Pirano i Pomorski muzej - Museo del mare *Sergej Mašera* Piran - Pirano. Budžet projekta bio je 2.164.455,00 eura, od toga 1.839.786,75 eura bespovratnih

sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Program suradnje Interreg V-A Slovenija-Hrvatska) - www.malabarka.eu

Projektne ciljevi bili su: očuvanje, zaštita, razvoj i promicanje pomorske baštine pograničnog područja kroz valorizaciju na načelima održivog turizma, katalogiziranje, očuvanje i interpretacija pomorske baštine, kreiranje turističke ponude na sjevernom Jadranu kao destinaciji pomorske baštine te razvoj prekograničnih kulturno-turističkih proizvoda.

Projektom se na cijelom obalnom dijelu pograničnog područja željelo maksimalno zaštititi postojeću materijalnu i nematerijalnu pomorsku baštinu te ju kroz niz mjera (uređenje interpretacijskih centara, održavanje edukativno-pokaznih manifestacija, virtualni muzej i dr.) sustavno iskoristiti kako bi se razvio i zaživio zajednički turistički proizvod.

Ostvareni rezultati projekta bili su: povećanje broja trajno zaštićenih artefakata pomorske nematerijalne i materijalne baštine (kroz interpretacijske centre, virtualni muzej, bazu pomorske baštine, opise tehničkih karakteristika plovila), postavljeno i prezentirano cijelo obalno pogranično područje kao jedna turistička destinacija (intenzivna promotivna kampanja), atraktivni turistički sadržaji (manifestacije i radionice Akademije tradicijskih pomorskih vještina), povećanje broja posjetitelja u pograničnom području, poboljšanje turističke infrastrukture temeljene na pomorskoj baštini (interpretacijski centri u Malom Lošnju - Nerezinama, Krku, Izoli i Piranu, obnova tradicijskih plovila koja će biti autentični primjeri i izložci u lučicama i na regatama) te povećanje broja educirane djece, mladih i posjetitelja o pomorskim zanatima i vještinama (Akademija tradicijskih pomorskih zanata i vještina).

3.4.3. Arca Adriatica

Projekt *ARCA ADRIATICA - Zaštita, promocija i turistička valorizacija jadranske pomorske baštine* bio je dio treće prioritetne osi *Okoliš i kulturna baština* programa INTERREG Italija - Hrvatska. U ovom projektu nastavilo se raditi na zajedničkoj zaštiti, promociji i turističkoj valorizaciji jadranske pomorske baštine, pa je on predstavljao svojevrsni nastavak uspješno realiziranih EU projekata *Mala barka* i *Mala barka 2*. Projekt je trajao od 1. siječnja 2019. do 30. lipnja 2021. godine, a partneri na projektu bili su Primorsko-goranska županija (HR) - vodeći partner, Općina Malinska - Dubašnica (HR), Turistička zajednica Kvarnera (HR), Ekomuzej *Kuća o batani - Casa della batana* (HR), Općina Cervia (IT), Općina Cesenatico (IT), Mediteranski poljoprivredni institut Bari (IT) 3, Općina San Benedetto del Tronto (IT), Sveučilište Ca' Foscari Venecija (IT) i Općina Tkon (HR). Budžet projekta bio je 3.168.790,00 eura (23.544.109,70 kn), od čega je 85% sufinancirano iz Europskog

fonda za regionalni razvoj, a 15 % sufinancirali su projektni partneri. <https://www.italy-croatia.eu/>

Glavni ciljevi projekta bili su razvoj zajedničkog turističkog proizvoda temeljenog na načelima društvene i ekološke održivosti, kojim se ujedno valorizira, čuva, štiti i promiče bogata pomorska baština pograničnog područja, pa se kroz niz mjera i projektnih aktivnosti nastojala u što većoj mjeri zaštititi postojeća materijalna i nematerijalna pomorska baština, kao i pridonijeti stvaranju novog turističkog proizvoda te jedinstvene i prepoznatljive prekogranične destinacije.

Ostvareni rezultati projekta bili su nastavak rada postojećih i osnivanje novih mreža centara izvrsnosti, izrađen je Akcijski plan razvoja održivog turizma za Općinu Malinska-Dubašnica, izrađene su i postavljene markacije 54 atrakcije pomorske baštine (48 na Kvarneru i 6 u Rovinju), obnovljene su 23 tradicijske barke, od čega 8 na Kvarneru, osnovana je Akademija tradicijskih pomorskih zanata i vještina, nastavljen je rad postojećih i osnivani su novi centri promocije, održano je 10 interpretacijskih manifestacija pomorske baštine tijekom 2019. i 2021. godine (na Kvarneru u Rijeci, u Mošćeničkoj Dragi, Krku, Crikvenici i Malom Lošinj/Nerezinama), modelirani su novi prekogranični turistički itinerari ARCA ADRIATICA i pritom su izrađena 24 itinerara, izrađeni su promotivni spotovi koji su emitirani na TV i radio postajama te tiskani različiti promotivni materijali, baza pomorske baštine nadopunjena je s dodatnih 250 elemenata, izrađen je prijedlog upisa u registar kulturnih dobara, izrađen je virtualni muzej pomorske baštine te uređen Interpretacijski centar *DUBoak* u Malinskoj.

3.4.4. AdriPromTour

Projekt *AdriPromTour - Valorizacija jadranske kulturne i prirodne baštine kroz jačanje vidljivosti i turističke promocije* iz Programa prekogranične suradnje Interreg V-A Italija - Hrvatska 2014. - 2020. pod nazivom *Zajednički razvoj tematskih kulturnih ruta* trajao je od 1. lipnja 2022. do 30. lipnja 2023. godine, a partneri na projektu bili su Primorsko-goranska županija (HR) - vodeći partner, Općina Cervia (ITA), Općina Cesenatico (ITA), Grad Kaštela (HR), Europe Point of Teramo Consortium (ITA), Šibensko-kninska županija (HR), Polytechnic University of Marche (ITA) i Sveučilište *Juraj Dobrila* iz Pule (HR). Budžet projekta bio je 609.504,46 eura, od čega je 85% sufinancirano iz Europskog fonda za regionalni razvoj, a 15% financirali su projektni partneri. Budžet hrvatskih partnera bio je 308.312,98 eura, a budžet Primorsko-goranske županije 118.930,16 eura.

Glavni cilj projekta bio je promoviranje pomorske i kulturne baštine, prvenstveno pomorske baštine valorizirane kroz projekte *Arca Adriatica* i Kulturno-turističke rute *Putovima Frankopana*.

Ostvareni rezultati projekta, u dijelu koji se odnosi na pomorsku baštinu, bili su edukacija dionika na temu pomorske baštine, dvodnevno studijsko putovanje s posjetima interpretacijskim centrima maritimne baštine otoka Krka (Krk i Malinska), organizirana je tematska manifestacija *Večer od mora* u Mošćeničkoj Dragi, provedena je medijska kampanja projekta, realizirano je sudjelovanje na turističkom sajmu *Place2GO* u Zagrebu, izrađeni su propagandni materijali, projekt je prezentiran slovenskim novinarima u Mošćeničkoj Dragi u sklopu organiziranog studijskog putovanja u okviru projekta *Očuvanje, zaštita i promicanje pomorske i ribarske baštine i identiteta općine Mošćenička Draga - Štorija od mora*, izrađeni su video materijali (3 video zapisa koji su obuhvatili 1 promotivni video, 1 video zapis studijskog putovanja i 1 završni video projekta), a snimljeno je i 6 lokacija za VR platformu.

3.5. Najvažniji rezultati na području očuvanja i revitalizacije maritimne baštine

Najvažniji rezultati na području očuvanja i revitalizacije maritimne baštine na Kvarneru i u Istri ostvareni su kroz obnove tradicijskih barki i lošinjskog logera *Nerezinac*, realizaciju Akademije tradicijskih pomorskih zanata i vještina, realizaciju interpretacijskih centara maritimne baštine, neka ostala ostvarenja i inicijative, uvrštenje *Umijeća gradnje i plovidbe tradicijskim barkama Kvarnera i Umijeća plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale* na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, kao i organizacija i realizacija Konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske.

3.5.1. Obnova tradicijskih barki

Obnova barki s ciljem da ih se zaštititi od propadanja nije bila nimalo jednostavna, jer je trebalo pronaći malobrojne brodograditelje koji bi izveli potrebne radove. Osim obnove barki, Pomorski i Tehnički fakultet Sveučilišta u Rijeci izradili su tehničke opise i tehničko snimanje te su izrađeni nacrti kako bi se u budućnosti po potrebi mogle izraditi replike ovih tradicijskih barki. Sve obnove su i dokumentaristički snimljene.

U okviru projekta MALA BARKA 2 na Kvarneru je obnovljeno 8 tradicijskih barki, i to: guc iz 1953. godine, prijavitelj: Športsko društvo *Škarpina*, Nerezine, obnovitelj: Brodograđevni obrt *Brodograditelj*, Dobrinj, brodograditelj Zdravko Škrabonja; opatijski guc iz 1895. godine, prijavitelj: Udruga *Ikarski barkajoli*, Ika, obnovitelj: Kika marine service d.o.o., Ičići, brodograditelj Feručo Brubnjak; leut iz 1934. godine, prijavitelj: Ekomuzej Mošćenička Draga, Mošćenička Draga,

obnovitelj: Stolarski servis Loris, Mošćenice, brodograditelj Loris Rubinić; gajeta iz 1932. godine, prijavitelj: Igor Felker iz Suska, obnovitelj: Veliko plavetnilo d.o.o., Rijeka, brodograditelj Ivan Kalčić; guc iz 1990. godine, prijavitelj: Jedriličarski klub - Yacht Club *Jadro*, Selce, obnovitelj: Vekasa - Commerce d.o.o., Krk, brodograditelji Stanislav Žic i Josip Mršić; pasara iz 1954. godine, prijavitelj: Udruga *Naš Lovran - Lovrana nostra*, Lovran, obnovitelj: Inter Diesel d.o.o., Lovran, brodograditelj Ivan Kalčić; lovranski guc iz 1968. godine, prijavitelj: Arsen Dobrijević iz Čavli, obnovitelj: ASPAR obrt za proizvodnju, trgovinu i usluge, Matulji, brodograditelj Ivan Pavelić te bragoc iz 1960. godine, prijavitelj: Grad Krk, obnovitelj: Brodograđevni obrt Malinska, Malinska, brodograditelj Franko Kraljić.

Slika 5. Obnova tradicijske tratarice Sv. Andrija

U okviru projekta *ARCA ADRIATICA* na Kvarneru je obnovljeno 8 tradicijskih barki, i to: guc iz 1933., prijavitelj: Ekomuzej Mošćenička Draga - Mošćenička Draga, obnovitelj: Stolarski servis *LORIS* - Mošćenice, brodograditelj Loris Rubinić, mjesto obnove: Mošćenice; guc iz 1970., prijavitelj i obnovitelj: *Koordinacija udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre* - Rijeka, brodograditelj Loris Rubinić, mjesto obnove: Mošćenice; pasara iz 1931., prijavitelji: Sportsko društvo *Škarpina* Nerezine i *JK Reful* Cres, obnovitelji: *ODIN* popravci drvenih brodova - Cres, brodograditelj: Marino Toić i Alvis Benussi - Rovinj, sporedno zanimanje brodograditelj i jedrar, mjesto obnove: Cres, Bale i Rovinj; guc iz 1945., prijavitelj: Udruga *Naš Lovran - Lovrana nostra* - Sekcija *Lovranska lantina* - Lovran, obnovitelj: *Navis Nautika 2* - Lovran, brodograditelj Željko Petričić, mjesto obnove: Veprinac/Perinići i Tošina/Opatija; gajeta iz 1958., prijavitelj: *JK Plav* Krk, obnovitelj: Brodograđevni obrt Malinska - Malinska, brodograditelj: Franko Kraljić,

mjesto obnove: Malinska; pasara iz 1976., prijavitelj: Udruga *lkarski barkajoli* - Ika, obnovitelj EPO - Opatija, brodograditelj Feručo Brubnjak, mjesto obnove: Liganj (Lovran); pasara MK 34 iz 1989., vlasnik: Toni Kraljić, obnovitelj: Brodograđevni obrt Malinska - Malinska, brodograditelj: Franko Kraljić, mjesto obnove: Malinska te pasara MK 73 iz 1985., vlasnica: Klaudija Koči, obnovitelj: Brodograđevni obrt Malinska - Malinska, brodograditelj: Franko Kraljić, mjesto obnove: Malinska.

Model obnove bio je sljedeći: prijavitelji su bile udruge koje se bave očuvanjem i revitalizacijom pomorske baštine, koje su za obnovu prijavljivale svoje barke ili privatne barke, ali su s vlasnicima sklopljeni sporazumi vezani uz njihove obveze nakon obnove (nastaviti samostalno održavati barke, imati ih privezane na području PGŽ i označene zastavom s logom projekta te participirati s barkama na tradicijskim manifestacijama - regatama). Prijavitelji su u prijavi, osim osnovnih podataka o pojedinoj barki, trebali dokumentirati njihovo stanje te sastaviti troškovnik obnove. Nakon što su izabrane barke, raspisan je natječaj za njihovu obnovu, na koji su se javljali brodograditelji s područja Kvarnera te je s njima sklopljen ugovor o obnovi pojedine barke. U projektu *Mala barka 2* za svaku barku je temeljem troškovnika definiran raspoloživi iznos za obnovu koji je ovisio i o troškovniku, dok je u projektu *Arca Adriatica* po svakoj barci bio osiguran jednak iznos (10.000 eura). Ukoliko sredstva nisu bila dovoljna, u oba je projekta dužnost prijavitelja bila osigurati dodatna sredstva za dovršetak obnove i stavljanje barke u funkciju. Obnova je trebala biti izvedena na način da se zadrži autentičan izgled pojedine barke, pa je pritom trebalo koristiti primjerene materijale te izraditi kormila, jarbolje i tradicijska jedra. Tijekom obnove, nadzor su obavljali stručnjaci s Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Sve su obnove, kako je navedeno, praćene izradom tehničkih opisa (Robert Mohović, Đani Mohović i Renato Ivčec s Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci) i tehničkog snimanja te su izrađeni nacrti (Roko Dejhalla s Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Rijeci), a obnove su i dokumentaristički snimljene (Tomislav Budiselić, Studio Insomnia). Po završetku obnove, barke su svečano porinute u more na lokalnim tradicijskim manifestacijama.

Međutim, valja naglasiti da je osim obnove tradicijskih barki kroz navedene projekte ostvaren i značajan broj obnova kroz privatne projekte, kao i kroz institucijske projekte financirane javnim sredstvima. Primjeri su obnova više tradicijskih barki kroz projekt *Drvo je prvo* (nositelj TZ Mali Lošinj), izrada replike brsečke batane (*patane*), koju je provela Općina Mošćenička Draga kroz projekt *Štorija od mora 2*, financirana preko LAGUR-a *Vela Vrata*, i obnova tradicijskih barki koju je financirala Općina Malinska-Dubašnica.

3.5.2. Obnova lošinjskog logera Nerezinac

Možda je najsloženija aktivnost u ovim projektima bila obnova lošinjskog logera *Nerezinac*, koji je pretvoren u jedinstveni primjer plovćeg muzeja. Osim obnove trupa broda i brodskih sustava, bilo je potrebno rekonstruirati autentičnu snast logera,

što je bio poseban izazov. Naime, autentičnom snasti nije kod nas opreman ni jedan tradicijski jedrenjak više od sto godina.

Drveni motorni brod *Dražica* (nakon obnove preimenovan u *Nerezinac*) vrijedan je primjerak tradicijske brodogradnje, i kao takav je 2010. godine upisan na listu zaštićenih kulturnih dobara Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Jedrenjak je obnovljen po uzoru na lošinjske logere s kraja 19. stoljeća. Obnovom i restauriranjem, potpalublje broda pretvoreno je u atraktivan *Interpretacijski centar maritimne baštine otoka Lošinja* te je na taj način realizirana jedinstvena turistička infrastruktura koja doprinosi vizuri tipičnih pomorskih otočnih mjesta na sjevernom Jadranu. Privezan na Obali lošinjskih kapetana, ispred *Muzeja Apoksiomena*, na suvremen, atraktivan i interaktivan način prikazuje i interpretira dugu i bogatu pomorsku tradiciju svoga kraja. Brod sudjeluje i na turističkim manifestacijama u sklopu kojih se održavaju regate tradicijskih plovila. Kako se radi o „drugačijem” interpretacijskom centru pomorske baštine na brodu koji nije samo privezan, već i plovi, moguće ga je sresti na raznim mjestima - u lučicama itinerara projekta *Mala barka*, ili negdje usput dok plovite sjevernim Jadranom.

Slika 6. Obnovljeni lošinjski loger „Nerezinac”

Autorica muzeološkog koncepta ovog jedinstvenog interpretacijskog centra je kustosica Katarina Mažuran, prof., dok projekt postava potpisuju Sanjin Kunić, dipl. dizajner, i Luka Jelušić, MFA dizajner.

Postav u potpalublju broda prikazuje život na brodu kroz pet karakterističnih tematskih cjelina: posada, hrana, tereti, pomorske rute te gradnja i održavanje broda (sve oplemenjeno zvukom). Navedene tematske cjeline obrađene su na način da, pored faktografije, nude i nadgradnju koja poziva posjetitelje na zamišljanje mogućih narativa, odnosno dopunu nedostatnih informacija vlastitom maštom. Pored fotografija i autentičnih predmeta, postav se sastoji od ilustracija i tekstualnih zapisa koji nude naznaku moguće povijesti broda. Nepotpuna, fragmentarna i imaginarna povijest broda shvaćena je kao prilika za propitivanje autentičnosti povijesti i tradicije, koju najčešće olako shvaćamo kao nepobitnu činjenicu.

Postav na obali (rivi) i palubi (koverti) sadrži informativnu ploču s osnovnim informacijama o brodu te dio nazvan „radionica“, koji je zamišljen kao konstrukcija slična stolarskom stolu, na kojemu posjetitelji mogu isprobati neke od vještina tradicijske brodogradnje ili one potrebne za održavanje broda, dok na palubi mogu isprobati sve vezano uz mornarske vještine ili upravljanje brodom. Moguće aktivnosti su šuperenje (kalafatanje), krpanje jedara, blanjanje, brušenje, zabijanje čavli, krivljenje drva (na paru), vezanje mornarskih čvorova, ribanje palube (kuverte), puhanje u rog, podizanje posjetitelja preko koloturnika (paranki), podizanje jedra i sl.

Broj je u ovoj posljednjoj fazi obnove obnavljan u brodogradilištu u Malom Lošinj, koje je dalo veliki obol njegovoj obnovi (direktor Antony Saganić, Dragan Balija u komercijali i nabavi te šef objekta Dragomir Fatuta). Posebno treba istaknuti i brodograditelja Zdravka Škrabonju, koji je kao kooperant škvera izveo gotovo sve radove u drvu. Kormilarski pult i kaštanjole izradio je brodograditelj Loris Rubinić, a pletene bokobrane ispleo je Siniša Mikelić s Raba.

Projekt obnove izradili su Jasmin Perić i Mišel Margan iz tvrtke Ri Naval d.o.o., projektirajući obnovu broda i prilagodivši ga standardima i propisima Hrvatskog registra brodova, dok su profesori s Pomorskog fakulteta (Robert Mohović, Đani Mohović i Renato Ivče) bili savjetnici pri projektiranju i nadzoru obnove, posebno u dijelu koji se odnosi na autentičnost obnove i zadržavanje autohtonosti izgleda broda.

Obnova broda obuhvatila je obnovu trupa i izradu potpuno nove palube, ugradnju glavnog i pomoćnog motora te tankova, kao i strojarnice i svih ostalih brodskih sustava. Najzahtjevnija je bila izrada jarbolja i snasti. Za navedeno su stručnjaci s Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci proveli istraživanje te definirali sve elemente jarbolja i snasti kako bi se postigao što autentičniji izgled broda koji odgovara lošinjskim logerima. Vrlo zahtjevno bilo je i zadovoljiti sve zahtjeve Hrvatskog registra brodova, za što su zaslužni projektanti. Dakako, osim navedenog, u potpalublju je izrađen postav interpretacijskog centra.

U završnom opremanju broda sudjelovali su, osim djelatnika brodogradilišta, i Ferdinando Zorović, Robert, Đani i Josip Mohović ml., Renato Ivče, zapovjednik broda Gilberto Fazlić te Ivan Bižaca, zapovjednik remorkera u lošinjskome škveru.

Broj je u vlasništvu poduzeća Loger d.o.o., čiji su osnivači bili pokojni Kresencio Lekić, Karl Heinz Putz i Ferdinando Zorović. Između Logera d.o.o, Grada Malog Lošinja i PGŽ-a potpisan je tripartitni ugovor o korištenju broda u projektu

u trajanju od 5 godina bez prava naplate usluga i 20 godina za održavanje broda te je brod stavljen u javnu funkciju. Dio sredstava dobiven je iz projekta *Mala barka 2* (približno 1.000.000,00 kn), a razliku do konačne sume osigurali su Ministarstvo turizma te Grad Mali Lošinj, TZ Malog Lošinja i ostali sponzori. Ukupna vrijednost obnove broda i uređenja ovog *Interpretacijskog centra maritimne baštine otoka Lošinja* iznosila je približno 4.000.000,00 kn.

3.5.3. Akademija tradicijskih pomorskih zanata i vještina

U suradnji Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka i *Koordinacije udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre* i njenih članica te Tehničke škole Rijeka pokrenuta je 2017. godine *Akademija tradicijskih pomorskih zanata i vještina*, u čijem su sklopu održavane radionice tradicijske brodogradnje kod brodograditelja u Malinskoj, Mošćeničkoj Dragi/Mošćenicama i Selcu te u Tehničkoj školi Rijeka, a dio aktivnosti provodio se i na kulturno-turističkim manifestacijama (maritimnim festivalima, smotrama i regatama tradicijskih barki na jedra i sl.), vezanima uz promociju pomorske baštine kao edukativno-pokazne aktivnosti. Osim praktičnog dijela radionica, organizirana su i predavanja za teorijske dijelove programa vezana uz tradicijsku brodogradnju, koja su održavana u Rijeci. Ova predavanja su organizirana kao javna predavanja te su bila dostupna i široj zainteresiranoj javnosti.

Akademija je pokrenuta s ciljem da se umijeće gradnje i obnove tradicijskih plovila (barki), kojemu prijeti zaborav i nestajanje, prenese na nove naraštaje. Pokretanjem radionica tradicijske brodogradnje željeli su se postići sljedeći ciljevi: obnova tradicijskih plovila, prijenos znanja i očuvanje umijeća gradnje i popravka tradicijskih plovila, poticaj malim brodograditeljima i obrtnicima drvodjelcima da se specijaliziraju u tradicijskoj brodogradnji, edukacija djece i mladih o tipovima i karakteristikama tradicijskih plovila specifičnih za sjeverni Jadran te umijeću njihove gradnje i popravka, uvrštavanje tradicijske brodogradnje u edukativne programe obrazovnih institucija te očuvanje tradicijske brodogradnje u dokumentarnom zapisu (fotografije i/ili video zapisi obnove tradicijskih plovila na radionicama).

Polaznici Radionica tradicijske brodogradnje bili su poglavito učenici Tehničke škole Rijeka, smjera brodogradnje, a povremeno i učenici pomorskih škola, studenti Pomorskog fakulteta, studenti studija brodogradnje te zainteresirani članovi udruga koje se bave očuvanjem i revitalizacijom pomorske baštine, kao i svi ostali zainteresirani polaznici, uključujući i turiste. Posebno su organizirane i pokazne radionice za djecu osnovnoškolskog uzrasta. Program radionica tradicijske brodogradnje bio je sadržajno jednak za sve navedene ciljne skupine, međutim složenost programa razlikovala se ovisno o ciljnoj skupini.

U projektu *Mala barka 2* za učenike Tehničke škole Rijeka, smjera brodograđevni tehničar, bilo je održano 20 radionica, svaka u trajanju po 8 školskih sati. Organizacija i vođenje radionica povjereno je *Koordinaciji udruga za očuvanje pomorske, ribarske*

i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre, a voditelji radionica bili su Robert Mohović, Đani Mohović, Nedeljko Dunato, Silvano Raffaelli i Davor Lončarić. Medijatori između učenika i majstora tradicijske brodogradnje bile su nastavnice Tehničke škole Rijeka Marija Marač i Ljiljana Domazet. Za svaku radionicu tradicijske brodogradnje medijatori su u dogovoru s brodograditeljem i voditeljem pripremili detaljniji plan provedbe radionice te s planom i programom upoznali polaznike prije početka rada. Tijekom obnove plovila u sklopu provedbe radionica tradicijske brodogradnje obnova se fotografirala i snimala, što se kasnije koristilo za daljnje edukacijske i prezentacijske svrhe, a od izuzetne je važnosti za očuvanje nematerijalne baštine.

Radionice tradicijske brodogradnje provodili su majstori tradicijske brodogradnje u Malinskoj (Franko Kraljić), u Mošćeničkoj Dragi/Mošćenicama (Loris Rubinić) te u Selcu (Josip Mršić). Kroz projekt je za učenike i nastavnike osiguran prijevoz do mjesta provedbe radionica.

Radionice tradicijske brodogradnje u Malinskoj provodile su se tijekom obnavljanja bragoca iz 1960. godine duljine 9,50 m, koji je izgrađen u Chioggi, i guca s Krka duljine 5,96 m, u Mošćenicama tijekom obnavljanja leuta (tratarice) *Sv. Andrija*, izgrađenog 1934. godine u Cresu, duljine 7,95 m i tijekom zahvata obnove na nekoliko kvarnerskih guceva, a u Selcu tijekom obnavljanja pasare duljine 6 m, izgrađene 1974. godine u brodogradilištu Krk.

Teorijska predavanja vezana uz tradicijsku brodogradnju održala su se u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja Rijeka, Tehničkoj školi Rijeka te na Pomorskom i Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Predavači su bili istaknuti stručnjaci iz područja brodogradnje i pomorstva, nastavnici stručnih predmeta te brodograditelji i drugi poznavatelji problematike gradnje i obnove tradicijskih barki.

Teorijska predavanja pratila su sadržaj definiranog programa i sastojala su se od sljedećih dijelova: Uvoda u radionice tradicijske brodogradnje (Stanje i perspektive očuvanja i revitalizacije tradicijskih plovila (Robert Mohović), Značaj razvoja Akademije tradicijskih zanata i vještina (Tea Perinčić), Vrste tradicijskih barki i brodova (Luciano Keber), Materijal gradnje tradicijskih barki i brodova (Marija Marač), Nacrti linija, konstrukcijskih elemenata i ostalih dijelova barki i brodova (Dunja Legović), Konstrukcija drvenih barki (Luciano Keber), Konstrukcija drvenih brodova (Ljiljana Domazet), Načini gradnje i obnove tradicijskih barki (Roko Dejhalla) te Pomorski običaji i suvremena prezentacija tradicijskih barki i brodova (Jakov Karmelić).

Radionice tradicijske brodogradnje za učenike osnovnih škola održane su u Mošćeničkoj Dragi, Malinskoj i Selcu. Radionice tradicijske brodogradnje za učenike i posjetitelje održane su na manifestacijama u Krku (*Krčka jedra* 2018.), Nerezinama (*Nerezinska regata tradicijskih barki* 2018.), u Lovranu (*Regata tradicijskih barki na jedra Nino Gasparinic* 2018.) te u Mošćeničkoj Dragi (*10. Smotra i regata tradicijskih barki na jedra - MALA BARKA - Mošćenička Draga* 2018). Na svakoj ovoj manifestaciji održano je više radionica.

U projektu *Arca Adriatica* su za učenike Tehničke škole Rijeka, smjera brodograđevni tehničar, radionice tradicijske brodogradnje održavane u školi i u radionici, koja je kroz projekt bila opremljena potrebnim strojevima i alatom te u Mošćenicama u brodograđevnoj radionici Loris Rubinića. Tijekom provedbe radionica gradila se replika tradicijske pasare, koju su zajedno s učenicima gradili brodograditelji Loris i Josip Rubinić. Osim praktičnog dijela, organizirana su i teorijska predavanja vezana uz tradicijsku brodogradnju, koja su održana u sklopu nastave prije i istovremeno s održavanjem praktičnog dijela radionica. Ova predavanja izvodile su nastavnice Marija Marač i Ljiljana Domazet, koje su bile i medijatorice između učenika i brodograditelja. Svaka radionica trajala je pet radno-edukativnih dana tijekom školske godine 2020./2021. s trajanjem od po 6 školskih sati. Organizacija i vođenje radionica ponovo su povjereni *Koordinaciji udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre*, a voditelj radionica bio je Robert Mohović. Provedba ovih radionica također je fotografirana i snimana, što se koristilo za daljnje edukacijske i prezentacijske svrhe.

Za izradu replike izabrana je tradicijska pasara duljine 4,35 m, izgrađena u Lovranu 1939. godine, a prema nacrtu linije rebara koji je izradio brodograditelj Gianfranco Sirotnjak 1989. godine. Temeljem nacrtu linija Roko Dejhalla s Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Rijeci izradio je Opći plan, Građevni plan s presjecima i nacrt glavnog rebra, Smještaj opreme i osoba na brodici/čamcu, a Opis gradnje brodice/čamca izradio je Robert Mohović u suradnji s brodograditeljima.

Slika 7. Izrada replike tradicijske pasare u Tehničkoj školi Rijeka

Ovaj projekt realiziran je na način da su brodograditelji plaćeni za vrijeme utrošeno u pripremu i izradu brodice kroz radionice tradicijske brodogradnje, a materijal za gradnju i opremanje nabavili su sami. Po završetku gradnje brodica je ostala u njihovom vlasništvu.

Osim navedenih radionica, provedene su i radionice na manifestaciji u Lovranu (Regata tradicijskih barki na jedra *Nino Gasparinic* 2021.) i na manifestaciji u Mošćeničkoj Dragi (*12. smotra i regata tradicijskih barki na jedra - MALA BARKA / ARCA ADRIATICA* - Mošćenička Draga 2021.).

Valja istaknuti činjenicu koja veseli - nakon završetka navedenih projekata, Akademija je nastavila s radom. Naime, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka iz godine u godinu uspijeva osigurati sredstva za provedbu radionica tradicijske brodogradnje s učenicima Tehničke škole Rijeka. Radionice provodi brodograditelj Feručo Brubnjak, a odgovorni nastavnik je Robin Matulja.

3.5.4. Interpretacijski centri

Vrlo značajni rezultati projekta su realizacije interpretacijskih centara s temama pomorske, ribarske i brodograđevne baštine. Vrijednost realizacije ovih centara nije samo u interpretaciji baštine, već i u sinergiji s turizmom, jer su ovime nastali atraktivni turistički sadržaji, koji su kulturni turizam podigli na višu razinu.

Kroz navedene EU projekte ostvarena su četiri interpretacijska centra (*Interpretacijski centar ribarske i pomorske baštine Kuća od mora* - Ekomuzej Mošćenička Draga u Mošćeničkoj Dragi (ovo je bio pilot-projekt, koji je poslužio kao primjer za kasniju realizaciju ostalih projekata interpretacijskih centara diljem Kvarnera), *Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka* u Krku, *Plovni interpretacijski centar lošinjske pomorske baštine - lošinjski loger Nerezinac*, Interpretacijski centar maritimne baštine *DUBoak* u Malinskoj, a obnovljen je i Interpretacijski centar *Batana* u Rovinju).

Slika 8. Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka u Krku

Međutim, kao što je navedeno, na Kvarneru su i izvan ovih projekata realizirani mnogi projekti interpretacijskih centara vezani uz pomorsku baštinu: u Lovranu *Kuća lovranskoga guca*, u Jadranovu *Kućica od ribari*, u Baški *Ribarska kućica Buymera*, u Kostreni *Kuća kostrenskih pomoraca*, u Loparu Interpretacijski centar ribarstva i pomorstva *Čovik i more*, u Rabu *Juxta Mare* - virtualni muzej ribarstva, pomorstva i brodograditeljstva grada Raba, u Kraljevcu *Mali muzej ribarstva i brodogradnje*, u Bakru Interpretacijski centar ribarstvene i pomorske baštine *O ribi*, u Selcu *Ribarska kućica* i u Klenovici Interpretacijski centar *Ribarska kuća Klenovica*. U Cresu su obavljene pripreme i pripremljen muzeološki koncept Interpretacijskog centra *Creski kaić*, a najstariji dio luke (mandrač) već je namijenjen samo za tradicijske barke, pa je na neki način stvoren „plovni muzej“ na otvorenom. Slično je postignuto i u Krku na dijelu Ribarskog gata. U Malinskoj osim interpretacijskog centra postoji tradicijski škrver obitelji Kraljić, koji je uređen i za mogući razgled, a dio obale ispred centra *DUBOAK* namijenjen je tradicijskim barkama. Također, u Malom Lošinjju je osim *Plovnog interpretacijskog centra lošinjske pomorske baštine* na lošinjskom logeru *Nerezinac* uređena i Riva lošinjskih kapetana s interpretacijom pomorske povijesti otoka Lošinja, a u planu je i pretvaranje stare zgrade Nautike u interpretacijski centar.

Međutim, osim navedenih interpretacijskih centara vrlo važnu ulogu u prezentaciji i interpretaciji pomorske baštine imaju muzeji, poglavito Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, ali i Muzej grada Rijeke, Prirodoslovni muzej u Rijeci, Muzej *Apoksiomena* u Malom Lošinjju i Kula u Velom Lošinjju, Muzej Grada Crikvenice u Crikvenici, Pomorski i povijesni muzej Istre u Puli i Muzej Grada Umaga u Umagu. Zanimljive zbirke pomorske i ribarske baštine imaju i samostani na Košljunu i u Portu na otoku Krku.

3.5.5. Ostala ostvarenja i inicijative

Osim navedenog, valja naglasiti i da su u ovih 15 godina pokrenuti projekti katalogizacije tradicijskih plovila, i ne manje važno, izrade Pravila za obnovu, gradnju i opremanje tradicijskih plovila.

Značajan obol dan je i u istraživanju pomorske baštine Kvarnera i Istre kao temelja za uspostavu platforme virtualnog Muzeja mora (<http://www.malabarka.eu/hr/naslovnica/>) i (<https://arcaadriatica.eu/>). Stručnjaci iz Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, u suradnji sa stručnjacima s Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, u razdoblju od 2014. do 2021. godine provodili su terenska istraživanja, a rezultati (prikupljeni podaci) su upisani u on-line bazu, koja je također kreirana kroz navedene projekte. Prije početka terenskih istraživanja, definirano je 17 kategorija pomorske baštine (materijalne i nematerijalne).

Pokrenut je i čitav niz inicijativa: osiguravanje prostora (vezova) u lukama za tradicijska plovila i oslobađanje od pristojbi za vez, u čemu se i uspjelo, jer sve drvene barke na području lučkih uprava u Primorsko-goranskoj županiji plaćaju 50% pristojbe za vez, a one koje su tradicionalno opremljene i sudjeluju na manifestacijama

10% pristojbe; pružanje stručne pomoći u rekonstrukciji i obnovi plovila; pomoć u osiguravanju sredstava kroz projekte. Veseli da su ove inicijative djelomično i urodile plodom.

Sudjeluje se i u čitavom nizu inicijativa institucija, koje se odnose na očuvanje i revitalizaciju maritimne baštine. Tijekom svih ovih godina organiziran je veliki broj predavanja i izložbi pomorske tematike, čime se nastoji senzibilizirati javnost i institucije za očuvanje i revitalizaciju pomorske baštine.

Također, redovito se sudjeluje u izradi strategija kulturnog razvitka pojedinih jedinica lokalne i regionalne samouprave te strategijama razvoja kulturnog turizma, kao i u podupiranju raznih inicijativa, npr. one o osnivanju Muzeja mora u Rijeci. Sudjelovalo se u pripremi i realizaciji otvorenja manifestacije Rijeka - Europska prijestolnica kulture 2020.

U proteklom razdoblju održan je veliki broj manifestacija temeljen na pomorskoj baštini, što je ostvarilo i sinergijske učinke s turističkom privredom, jer su pored navedenog postavljene markacije baštinskih točaka s interpretacijskim tabelama, modelirano je 10 zajedničkih turističkih prekograničnih itinerara, koji će se dalje razvijati i prilagođavati potrebama i željama korisnika, destinacija je promovirana putem monografije i tematskih brošura, izrađene su slikovnice, razglednice, leci i mobilna aplikacija, televizijski spotovi, sudjelovalo se na sajmovima, a uspostavljeni su i centri izvrsnosti i promocije. Sve navedeno rezultiralo je već spominjanim brendom *Kvarner Maritime Heritage*.

Ne manje važno je i osnivanje Sekcije za hrvatsku pomorsku baštinu Znanstvenog vijeća za pomorstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2016. godine, čiji su pokretači upravo osobe koje su aktivno sudjelovale u navedenim projektima i postignućima na području maritimne baštine na Kvarneru i u Istri (Robert Mohović, pročelnik sekcije, i članovi: Jakov Karmelić, Tea Perinčić, Đani Mohović, Dinko Zorović i nažalost pokojni Roko Dejhalla).

3.5.6. Uvrštenje na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske

U posljednjih desetak godina učinjeno je zaista mnogo na području očuvanja i revitalizacije pomorske baštine, ali osim postignutih materijalnih rezultata, posebno valja istaknuti i senzibilizaciju društva za teme pomorske, ribarske i brodograđevne baštine, koja je važan dio našeg primorskog identiteta. Na neki je način kruna tih nastojanja - osim realizacije interpretacijskih centara, organizacije mnogobrojnih manifestacija koje ističu pomorsku baštinu, provođenja edukativnih radionica, tematskih predavanja i izložbi - i činjenica da smo na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske uspjeli uvrstiti *Umijeće gradnje i plovidbe tradicijskim barkama Kvarnera* i *Umijeće plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale*, što je priznanje, kao i obveza daljnjeg očuvanja istoga. Trenutno se radi na pripremi uvrštenja ovog potonjeg dobra na listu nematerijalne baštine svijeta pod okriljem UNESCO-a.

3.5.7. Konferencija o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske

Rezultati postignuti na očuvanju hrvatske pomorske baštine nakon 15 godina kontinuiranog rada predstavljeni su na prvoj konferenciji o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske, održanoj u sklopu *Festivala mora i pomorske tradicije FIUMARE 2024*. Ova dvodnevna konferencija održana je 12. i 13. rujna 2024. godine i nosila je naziv *15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri i 10 godina rada i djelovanja Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre*, a domaćin joj je bio Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka u impresivnoj Guvernerovoj palači. Organizatori konferencije bili su *Koordinacija udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre* i Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka (Organizacijski odbor Robert Mohović, Tea Perinčić, Jakov Karmelić i Iris Bruketa). Iako je organizirana povodom obilježavanja obljetnice napora usmjerenih prema očuvanju pomorskog nasljeđa Kvarnera i Istre, u Rijeku su stigli i brojni gosti iz Dalmacije, koji su također predstavili svoje realizirane projekte, ali i one čija realizacija tek predstoji. Sva izlaganja i primjeri dobre prakse bit će objedinjeni u separatu *Pomorskog zbornika*. Povodom ovih obljetnica, uz festival *FIUMARE* i Konferenciju na postamentima na Korzu postavljena je i izložba *Na rotama pomorske baštine*.

Slika 9. Konferencija o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske

4. Koordinacija udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre - Tradicijska jedra Kvarnera i Istre

Veliki doprinos u realizaciji navedenog nedvojbeno je dala *Koordinacija udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre)*. Ove godine je i 10. godišnjica osnutka Koordinacije, koja djeluje neformalno od 2011. godine, a od 2014. godine je i službeno registrirana prema Zakonu o udrugama. Osnivači Udruge su Katedra Čakavskog sabora općine Mošćenička Draga - Sekcija za tradicijske barke *Draške barki* - Mošćenička Draga, Udruga *Naš Lovran - Lovrana nostra*, Sekcija *Lovranska lantina* - Lovran, Jedriličarski klub *Plav* - Krk, Športsko društvo *Škarpina* - Nerezine, Udruga *Kuća o batani - Casa della batana* - Rovinj/Rovigno i Jedriličarski klub *Brioni* - Fažana. Pridružene članice Koordinacije su Udruga *Ikarski barkajoli* iz Ike, JK *Jadro* iz Selca i JK *Gratisan* iz Pule.

Slika 10. Osnivanje Koordinacije udruga za očuvanje pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre) u Mošćeničkoj Dragi 2014. godine

Tijekom ovog vremena, Koordinacija je postala nezaobilazan subjekt u promišljanjima i realizaciji projekata očuvanja i revitalizacije hrvatske pomorske baštine, što su prepoznale mnoge institucije. Koordinacija intenzivno surađuje s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka, Asocijacijom pomorskih muzeja Mediterana, nadležnim tijelima u Primorsko-goranskoj županiji, Gradu Rijeci te općinama i gradovima na području Kvarnera i Istre. Predstavnici Koordinacije inicijatori su osnivanja i članovi Sekcije za hrvatsku pomorsku baštinu, Znanstvenog savjeta za pomorstvo pri Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (HAZU). Osim s onima na sjevernom Jadranu, Koordinacija surađuje i sa svim značajnijim udrugama koje se bave očuvanjem i revitalizacijom maritimne baštine na području Republike Hrvatske.

Za svoj rad Koordinacija je 2017. godine dobila priznanje Ministarstva mora, prometa i infrastrukture RH „za doprinos u promicanju pomorske kulture“, kao i priznanje TZ Kvarnera za očuvanje i promociju pomorske baštine na Kvarneru te organizaciju festivala *FIUMARE*. Posljednje priznanje stiglo je od TZ Kvarnera na Kvarnerskom danu turizma 2024. i dodijeljeno je povodom 15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri i 10 godina rada i djelovanja *Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre*, između ostaloga i za doprinos u razvoju brenda *Kvarner Maritime Heritage*, kao i za organizaciju Prve konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske.

5. Nagrade i priznanja

Veseli da su rezultati ovoga rada prepoznati, o čemu svjedoče mnogobrojne nagrade i priznanja, od kojih možemo istaknuti one najvažnije: Projekt *Mala barka*, osvojeno 3. mjesto u kategoriji *Community and Government* za održivi turizam, Projekt *Mala barka 2* proglašen je najboljim EU projektom hrvatskih županija u kategoriji prekogranične suradnje u 2020. godini, za brend TZ Kvarnera *Kvarner Maritime Heritage* osvojeno je 1. mjesto kao za najbolji tematski proizvod održivog kulturnog turizma u Europi u 2022. godini, a 2023. godine dobiveno je prestižno međunarodno priznanje - BIG SEE Award u kategoriji *Kreativne priče i identitet destinacije kao jedinstven doživljaj*.

6. Zaključak

U prošlosti je prijenos znanja, vještina i dobrih praksi kao dio tradicije s generacije na generaciju tekao bez većih intervencija i osviještenosti da se doista čini nešto što je važno za održanje zajednice. Ubrzane promjene načina života, naročito u 20. stoljeću, dovele su do prekida tog stoljetnog tijeka. Zbog toga je naš zadatak najprije bio prepoznati one važne elemente naše tradicije kao vrijednu baštinu koju

trebamo sačuvati, ali i koju s ponosom možemo predstaviti drugima te se, naposljetku, pobrinuti da je živimo u novom kontekstu 21. stoljeća.

Sve navedeno su značajni iskoraci kojima se maritimna baština Kvarnera i Istre nastojala valorizirati i interpretirati, ponajprije za lokalnu zajednicu čiji je ona jedan od značajnijih identiteta, ali i za posjetitelje te su se na taj način postigli sinergijski učinci s turističkom privredom. No, treba posebno istaknuti da su sva ova nastojanja podigla svijest i senzibilizirala lokalne zajednice za očuvanje i revitalizaciju maritimne baštine te pridonijela očuvanju maritimne baštine, one materijalne, ali što posebno veseli i one nematerijalne, koja je vrlo krhka. Naime, bez znanja i vještina na području maritimne baštine, ona će nestati. Stoga je upravo ovoj činjenici posvećena posebna pažnja te su se iznalazili razni modeli uključivanja svih dobnih skupina, a posebno mladih u ovaj proces, jer su oni ti koji bi ova znanja trebali baštiniti u budućnosti.

Sve postignuto u očuvanju i revitalizaciji pomorske, ribarske i brodograđevne baštine na ovom području dokaz je koliko je lokalna zajednica i cijela regija Kvarnera i Istre svjesna potrebe održivog razvoja i očuvanja kulturnog identiteta, ali i važnosti turističke valorizacije maritimne baštine.

Tekstovi i materijali korišteni za pripremu rada

U pripremi ovog rada korišteni su radni materijali i neformalni tekstovi nastali tijekom realizacije navedenih projekata i aktivnosti.

